

У п'їтьмі нощи

Антін Крушельницький

Блїдий пївсумерк продирається крізь шиби вікон до кімнати, палахкотить у повітрі, бореться із останками денного світла. Раз-у-раз садять нові його верстви знадвору, діляться на дві частини – одна становиться на горішнє становище, укладається до спочинку при стелі, одна вкриває долівку і там розміщується вигідно на цілонічне панованє. І тут і там втихає вже боротьба і лише грубі, важкі верстви п'їтьми віддихають поважним, отяжілим сном, сном безжурним і спокійним... Не спить іще середина кімнати. Заколот, хвильованє, колотнеча не вгавають там. Хвилі-боввани п'їтьми, що товпляться із щораз то більшою силою, у щораз то більших масах, ведуть іще завзяту боротьбу із останками дня, боротьбу розпучну, з нерівними силами. Вони припізналися. Останні влетіли у кімнату, а вдосвіта перші покинуть її, перші зроблять місце нинішньому своєму ворогови... Швидше, швидше покінчити із ним, прогнати, знищити, здавити... І чути шум крил обох борців... зразу прискорений, грізний, гострий... а далі поважний, тяжкий, глухий... нарешті все втихає, німіє... І вже лише здавлений, блїдий шепіт, шепіт прощання на добраніч, шепіт, що хвилює хмаркою по всіх верствах нічного пана, по сусїдніх верствах п'їтьми.

І тихо, і глухо, і німо...

І чує Юстишин, як новий гість присїв і його, чує, як приляг своїм важким тілом його ноги, руки, груди, чує, як спустився йому на лице, на очі. Ті очі, що иньшим разом боронилибися проти такого нападу, байдужні нині на все. Не заслонюються повіками, але противно, пронизують глуху п'їтьму, всверлюються в неї, шукають у ній розради.

У кутику в розі кімнати зарисовується легонько у п'їтьмі чорна постать... блїда, жовта на лиці, далі виринає із сеї п'їтьми, як біла хмарка із голубих, безкраїх просторів неба... наближається.

Ганна!..

У мізку родиться одно-одніське слівце – Ганна.

Розпливається у тисячні струї, рветься до очей – і сльоза починає на них мерехтїти... зразу дрібонька, як атом... росте-росте... наливається кров'ю серця, покриваються білим невинним серпанком любови... Не в силі дивитися на Ганну, не в силі знести її виду... Кап... Скотилася по мертвим лиці, заховалася у сивих сплєтах бородин...

А струї не спиняються. Плинуть далі. Плинуть нервами до рук, до нїг... Юстишин схоплюється із ліжка, сідає на ньому: ноги спадають безсильно на долівку. Повертає очі туди, відки виринув привид...

Немає нічого.

І стогін глибокий вилітає з грудей, глухий, придавлений. Голова повисає на грудях, повисає безнадійно.

Знов ліг на ліжку.

Його вуха поразила німа тишина, що залягла кімнату. Вслухається в неї, чи не долетить до нього слабкий віддих із сусіднього ліжка. Уриваний се був віддих, нездоровий... Прислухається йому, а думка так і не злітає з мізку:

Чи довго іще?..

А нині?..

Іще раз почути той сухітничий віддих, іще раз відчути, як його теплі струї відлітають із слабої груди, розпливаються в повітрі, сідають на його устах, цілують їх, пестяться з ними... іще раз...

Дарма.

Тепер він цілує холодну землю, мертво... і сам завмирає на ній. Зморозить вона його крила, зітне кров бліду...

Нараз починає щось ворухитися в пільмі. Чи далекий клекіт гірського потоку, чи шум столітніх смерек?.. Німий зразу гамір росте, побільшується, набирає сили, стріється у голос —

Ганни?

Так, так... се її... її голос... Чому ж він такий милий, такий приємний, такий ніжний?..

— Чи дожиємо, тату, тої хвилі, аби зажити спокійно, безжурно, випочити по трудах?..

— Чому ж би ні, Ганю?.. При дітях склони́мо свою стару, збідовану голову...

Мав він право говорити їй так?

Крізь горло продерлися глухі беззвучні слова:

— Ні, ні...

Він потішав її лише.

Стрепенувся цілим тілом.

Із рогу кімнати виринула знов жіноча постать у чорній сукні, з блідим, мертвим виразом лица.

Пізнав її відразу.

— Ганю, Ганусю...

А коли привид щез, здавлений плач залунав по кімнаті, плач, що виривався хвилями розсатанілої гірської ріки з його серця і, як хвилі до побережної скелі, розбивався на піну в устах старця, летів на крилах піни крізь пільму ночі аж там за місто, на гріб його Ганни, на свіжу могилу...

Утихло в хаті, починає втихати і в душі Юстишина.

Спокій розливається в його серці. Біблійний спокій, який родиться під впливом віри у вищу власть, у тайну руку, що править людською судьбою.

І в мізку панує спокій. Лиш одна-одніська гадка заблукалася у тайні комірки, пронизується з одної в одну, ворухить, непокоїть усі нерви:

Чи довго ще?..

Чи довго ще жити йому без неї?..

А серце старече, що ледве вже б'ється, все шепче та шепче:

Не довго... не довго...